

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ
ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

*Випуск наукового збірника присвячений 450-річчю
Пересопницького Євангелія*

Наукові записки РДГУ

Випуск 22

Рівне – 2011

ББК 63.3(4Укр)
А–43
УДК 94(477)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. – Рівне: РДГУ, 2011. – 324 с.

Збірник містить результати наукових пошуків з актуальних проблем української та світової історії, виголошені на III Міжнародній науковій конференції молодих науковців, аспірантів, здобувачів 7-8 грудня 2011 року (Рівне, РДГУ, історико-соціологічний факультет).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан Михайлович, кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне).

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила Олександрівна, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне).

Науковий редактор:

Троян Сергій Станіславович, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне).

Члени редколегії:

Жилюк Сергій Іванович, доктор історичних наук, професор (м. Остріг).

Киридон Алла Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Київ).

Степанков Валерій Степанович, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський).

Стоколос Надія Георгіївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Фісанов Володимир Петрович, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці).

Чухліб Тарас Васильович, доктор історичних наук (м. Київ).

Швецова-Водка Галина Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Шугасва Людмила Михайлівна, доктор філософських наук, професор (м. Рівне).

Згідно постанови президії ВАК України часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук

*Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету,
протокол № 4 від 25 листопада 2011 р.*

Свідотство про державну реєстрацію: серія КВ № 15857-4329Р від 12.10.2009 р.

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Остафова 29,
історико-соціологічний факультет РДГУ

- Омск, 1991. – С. 127–130.
35. Столыпин П. А. Об отношении к Финляндии. Речь на заседании Государственной Думы 21 мая 1910 г. / П. А. Столыпин // П. А. Столыпин – жизнь и смерть за царя. Речь в Государственном Совете и Думе. – М. : Рюрик, 1991. – С. 144–156.
  36. Столыпин П. А. Ответ на выступление В. Маклакова. Речь на заседании Государственной думы 16 ноября 1907 г. / П. А. Столыпин // П. А. Столыпин – жизнь и смерть за царя. Речь в Государственном Совете и Думе. – М. : Рюрик, 1991. – С. 111–115.
  37. Столыпин П. А. Ответ на запрос членов Государственной думы. Последнее публичное выступление П. А. Столыпина 27 апреля 1911 / П. А. Столыпин // П. А. Столыпин. Жизнь и смерть за царя. – М. : Рюрик, 1991. – С. 165–174.
  38. Столыпин П. А. Первая речь П. А. Столыпина в Третьей Государственной Думе, произнесённая 16 ноября 1907 г. / П. А. Столыпин // Столыпин П. А. Нам нужна великая Россия. – М. : Молодая гвардия, 1991. – С. 98–102.
  39. Столыпин П. А. Переписка / П. А. Столыпин. – М. : РОССПЭН, 2004 // Доступ: www.hrono.ru/libris/stolipin/stpl_meller.htm
  40. Столыпин П. А. Речь о крестьянской земельной собственности, произнесённая в Государственном совете 26 марта 1910 г. / П. А. Столыпин // Столыпин П. А. Нам нужна Великая Россия... – М. : Молодая гвардия, 1991. – С. 252–258.
  41. Столыпин П. А. Речь о новых законах, касающихся Финляндии, произнесённые в Государственном Совете 8 и 11 июня 1910 г. / П. А. Столыпин // Столыпин П. А. Нам нужна великая Россия. – М. : Молодая гвардия, 1991. – С. 305–313.
  42. Столыпин П. А. Речь о земских учреждениях в Западном крае» (в Государственном совете от 1 февраля 1911 г.) / П. А. Столыпин // Столыпин П. А. Нам нужна Великая Россия. – М. : Молодая гвардия, 1991. – С. 326–338.
  43. Столыпин П. А. Речь по поводу законопроекта о распространении земского положения 1890 г. на девять губерний западного края / П. А. Столыпин // Столыпин П. А. Нам нужна великая Россия. – М. : Молодая гвардия, 1991. – С. 270–285.
  44. Столыпин П. А. Речь о крестьянской земельной собственности, произнесённая в Государственном совете 26 марта 1910 г. / П. А. Столыпин // Столыпин П. А. Нам нужна Великая Россия... – М. : Молодая гвардия, 1991. – С. 252–258.
  45. Столыпин П. А. Речь по поводу законов о выборах членов Государственного Совета от девяти Западных губерний, произнесённая 8 мая 1909 г. / П. А. Столыпин // Столыпин П. А. Нам нужна Великая Россия. – М. : Молодая гвардия, 1991. – с.
  46. Столыпин П. А. Речь по поводу законопроекта о распространении земского положения 1890 г. на девять губерний западного края / П. А. Столыпин // Столыпин П. А. Нам нужна великая Россия. – М. : Молодая гвардия, 1991. – С. 270–285.
  47. Столыпин П. А. Речь по вопросу о национальных отделениях в Государственном Совете от 4 марта 1911 г. / П. А. Столыпин // Столыпин П. А. Нам нужна Великая Россия. – М. : Молодая гвардия, 1991. – С. 339–340.
  48. Столыпин П. А. – Кривошеину А. В. Переписка, май 1911 г. (черновик письма) // Столыпин П. А. Переписка. – М. : РОССПЭН, 1904 // Доступ: www.hrono.ru/libris/stolipin
  49. Столыпин П. А. – Святополку-Мирскому П. Д.: письмо от 28 февраля 1903 г. / П. А. Столыпин // Столыпин П. А. Переписка. – М. : РОССПЭН, 2004 // Доступ: www.hrono.ru/libris/stolipin/stpl_meller.htm
  50. Столыпин П. А. – Столыпиной О. Б.: письмо от 15 июня 1904 г. // Свободная мысль. – 1993. – № 13. – С. 100–101.
  51. Тарасов Б. Н. Чаадаев. — М. : Мол. гвардия, 1990. — 575 с.
  52. Трегубов А. П. Из речи члена Государственной Думы о судной помощи переселенцам / А. П. Трегубов // Немцы в Сибири: Сборник документов и материалов по истории немцев в Сибири, 1885–1917. – Омск, 1991. – С. 127.
  53. Харизоменов. Саратовская губерния / Харизоменов // Брокгауз и Ефрон: Энциклопедия в 86 т. – СПб. : Брокгауз и Ефронб 1900ю – Т. 28 а.
  54. Федоров Б. Г. Петр Столыпин: «Я верю в Россию»: Биография П.А.Столыпина / Б. Г. Федоров. – СПб. : Лимбус Пресс, 2002. – 622 с.
  55. Шмит Е. О. Ответ Степного генерал-губернатора министру внутренних дел П. А. Столыпину по поводу статьи в газете «Объединение» (3 декабря 1910) / Е. О. Шмит // Немцы в Сибири: Сборник документов и материалов по истории немцев в Сибири, 1885–1917. – Омск, 1991. – С. 139.
  56. Шперк Ф. Гродненская губерния. // Брокгауз и Ефрон: Энциклопедия в 86 т. – СПб. : Брокгауз и Ефрон, 1893. – Т. 9а.
  57. Шубинский Н. П. Памяти П. А. Столыпина / Н. П. Шмит // П. А. Столыпин – жизнь и смерть за царя. Речь в Государственном Совете и Думе. – М. : Рюрик, 1991. – С. 19–29.

УДК 930.1(437)

Постоловський Руслан

ПОЛІТИЧНІ МІФИ ПЕРШОЇ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ АМЕРИКАНСЬКОГО ІСТОРИКА АНДРЕА ОРЗОФФ, ДАТСЬКОГО ІСТОРИКА ПЕТЕРА БУГГЕ ТА РОСІЙСЬКОГО ІСТОРИКА ОЛЕКСАНДРА БОБРАКОВА-ТИМОШКІНА

Стаття присвячена дослідженню політичних міфів розвитку міжвоєнної Чехословаччини. Здійснено порівняння інтерпретації міфологем політичного життя держави провідними зарубіжними дослідниками проблеми.

Ключові слова: Чехословаччина, політичний міф, політична ідеологія, демократія.

Статья посвящается исследованию политических мифов развития межвоенной Чехословакии. Осуществлено сравнение интерпретаций мифологем политической жизни государства ведущими зарубежными исследователями проблемы.

Ключевые слова: Чехословакия, политический миф, политическая идеология, демократия.

The article is devoted to research the political myths of development of intermilitary Czechoslovakia. Comparison interpretations of myths of political life of the state is carried out by the foreign researchers of problem.

Key words: Czechoslovakia, political myth, political ideology, democracy.

Соціально-політичний міф, щоб стати діючим елементом політичного процесу, повинен бути певним чином сконструйований у відповідності до обставин історичного моменту. Традиція, яка укріпилась у вітчизняній і світовій науці стосовно ставлення до феномену соціально-політичної міфології, зводить усю проблему конструювання міфу до особливого прикладного аспекту, до «техніки міфотворчості». Причому сама техніка конструювання міфу розглядається звичайно в певному ракурсі, котрий був запропонований Е.Касієром для вивчення міфотворчого процесу в тоталітарному суспільстві. У той же час соціально-політична міфологія практично не вивчена на предмет виявлення інших «технічних» прийомів міфотворчості, властивим, наприклад, різним етапам формування демократичного суспільства.¹

Що стосується досліджень політичної міфології державних інститутів, політичного лідерства, соціальних груп у Першій Чехословацькій республіці у міжвоєнний період 1918-1938 рр., то до недавнього часу вони були взагалі відсутні.

У 2006 р. була опублікована обширна стаття датського історика, професора Петера Бугге, в котрій досліджувалась генеза різноманітних ліній політико-міфологічного забезпечення чехословацького державотворення у міжвоєнний період під назвою: «Чеська демократія 1918-1938 рр. – вірець чи пародія?»²

Одним із найбільш яскравих досліджень політичної міфотворчості у міжвоєнній Чехословаччині стала монографія американського історика, професора державного університету Нью-Мехіко Андреа Орзофф під назвою «Битва за Град. Міф Чехословаччини в Європі 1914-1918.»³

У монографії російського дослідника О.Бобракова-Тимошкіна міжвоєнна Чехословаччина досліджується як ідеологічний проєкт, а її політична ідеологія розглядається кризь призму конфлікту ідеологій – етнонаціоналізму та ідеї «політичної нації, ліберального гуманізму і тоталітарних вчень».

При цьому зазначимо, що названі праці присвячені дослідженню історичної динаміки соціально-політичної міфології в чехословацькому суспільстві, розумінню механізму функціонування і домінування політичних міфів у масовій свідомості, принципів відбору масовою свідомістю політичної інформації для перетворення її в міф, тобто міфогенез, виявленню факторних властивостей міфу на основі конкретного історичного матеріалу і на тривалому відрізку часу.

Крім того, монографія Андреа Орзофф наочно і легко розповідає про формування і втілення пропагандистських зусиль Граду. Вона зосереджується

на каналах, якими канцелярія Президента республіки, спочатку Т.Г. Масарика, а потім Е.Бенеша, впливала на внутрішню політику, вивчає виникнення інформаційної мережі Граду і його суперництва з «П'ятіркою» і парламентом, досліджує шляхи, якими будувалась закордонна пропаганда ЧСР, причому в межах діяльності Третьої секції Міністерства закордонних справ особливу увагу звернуто на роль ПЕН-клубу; приділено також увагу міфотворчій функції творів Карела Чапека і Фердинанда Пероутки.

Важливим досягненням праці Андреа Орзофф є використання автором широкої джерельної бази з архіву Інституту Т.Г. Масарика, з архівів президентської канцелярії і міністерства закордонних справ.

Як зазначає рецензент монографії Мілан Духачек, книга Андреа Орзофф демонструє знання Клімкової «Боротьби за Град»⁴ (з якої вона запозичила і промовисту назву), а також знання актуальних вітчизняних досліджень і чеської проградівської белетристики і публіцистики (тут навіть надмірно використано спогади Юліуса Фірта. У книзі збалансовано використано джерела і чеську й іномовну (і не тільки англійську) додаткову літературу⁵.

Монографія Андреа Орзофф охоплює період від будівництва чехословацької держави, починаючи від закордонного руху опору до Мюнхена, в її основі лежить дисертація авторки та студії про Т.Г. Масарика і про «п'ятничків». Змалювання впливу Граду на демократичні механізми ЧСР доповнено розділом, де узагальнено перетворення чехословацького пропагандистського міфу під час війни і до лютого 1848 р. у висновках коротко оглянуто образ міфу в працях американських емігрантів⁶.

На початку свого дослідження Андреа Орзофф визнає, що Чехословаччина була тільки однією державою в Центрально-Східній Європі, яка мала справжню демократію і лідери якої були віддані демократичним ідеалам і демократичній практиці. Більшість сусідів Чехословаччини до середини 20-х років мали авторитарні режими. Проте, як зазначає американська дослідниця, не було чистої системи демократичного управління⁷.

Таку ситуацію в Чехословаччині визнає і датський дослідник Петер Бугте. Він зазначає: «У жовтні 1918 р. Т.Г.Масарик і інші лідери узгоджено оголосили, що нова Чехословацька держава має бути демократичною. Це було підтверджено у Чехословацькій конституції від 29 лютого 1920 р., яка визначала, що держава має бути демократичною республікою на чолі з президентом і двопалатним парламентом, що обирається пропорційним голосуванням без будь-яких обмежень. Голосування було рівноправним, таємним і універсальним, були гарантовані всі фундаментальні цивільні і політичні права відповідно до тогочасних стандартів. За часи існування республіки загальні вибори було проведено чотири рази у 1920, 1925, 1929 і 1935 рр. без заборон щодо комуністів чи судетської партії К. Гейлена. З 1920 р. по Мюнхенську змову у вересні 1938 р. ці основи політичної системи ніколи не були під серйозною загрозою. Лише Т.Г.Масарик і з 1935 р. Е.Бенеш були президентами держави та 17 урядових кабінетів за 20 років зазнавали лише технічних перестановок серед членів коаліції, але це не було проявом будь-яких фундаментальних змін. Отже, можна повністю погодитися з Джозефом Ротшильдом, який зазначав, що «політична історія міжвоєнної Чехословаччини [...] була унікальною у Центрально-Східній Європі не лише через безперервну конституційну і громадянську, прихильну до доктрини свободи стабільність, але також через взірць екстраординарної стабільності»⁸.

На цьому тлі, зауважує датський історик, швидкість і ступінь колапсу цієї демократичної системи після жовтня 1938 р. є ще більш вражаючою. За два місяці і без будь-якого проголошеного політичного опору чи протесту плюралістична парламентська система була повалена, старі партії заборонені і поглинуті двома новими партіями - однією правлячою, іншою підлеглою і такою, яку ледве терпіли – було встановлено авторитарний режим, і багато основоположних політичних і громадянських прав заборонено.

Ці зміни ставлять під питання непорушність відданості чехів демократії⁹.

Традиційний спосіб зрозуміти цю невідповідність - це розмежувати першу і другу республіки і вказати на повну відмінність між ними двома, наголошує П.Бугте, поклавши всю провину за такі зміни на іноземний вплив і тиск. Прогинання під цим тиском чехів можна пояснити травмою, спричиненою драматичними подіями. Як каже Теодор Прохазка: «Мюнхен створив безпрецедентне сплантеличення в головах чехів [...]. У такому збудженому стані розуму вони були схильні відкинути традиційні цінності і своїх лідерів минулого, тому що вони частково програли».

Нас не задовольняє інтерпретація поведінки у часі другої республіки суто психологічними межами колективного психозу. Як саркастично зазначив Пітер Геулус, спроби пояснити радикальний злам попереднього демократичного порядку, спричинений територіальними втратами, натякає на одновимірні повсякденні стосунки між втраченою суверенітетом і чеськими авторитарними політичними змінами. Це веде до відповідного висновку про те, що чеська демократія сама була залежна від іноземної політичної стабільності і таким чином була просто автентична всередині, як і її супротивник. Також, якщо німці і словаки були основними антидемократичними силами у першій республіці, а чехи вродженими демократами, поступка німцям території Судет і запровадження словацької автономії мали посилити чеську демократію, а не спровокувати її раптове падіння¹⁰.

Як зазначає датський історик, «нешодавно «ревізіоністи» у Чеській республіці і за кордоном підірвали традиційну інтерпретацію. П.Геулус заперечує, що з погляду соціальної історичної перспективи політична система першої республіки страждала від певних «конструктивних помилок», які послабили її здатність мобілізувати політично запит демократії і залишили суспільство з певним «авторитарним потенціалом». З Праги Ян Ратай переконливо показав, як авторитарна ідеологія розвивалась у другій республіці, маючи внутрішні корені і багато пристрастних, добре підготовлених послідовників, натхненних фашистськими моделями. Швидко запровадження антидемократичної, расистської політики ніяк не було пасивною адаптацією до іноземного пресингу. Я.Ратай робить висновок: «...нацистська окупація 15 березня 1939, як це не парадоксально, запобігла фашистській трансформації чеської частини держави чеськими силовими засобами і чеськими запрограмованими джерелами».

Зрештою, навіть чеські політики у вигнанні, як і опозиція у часі Другої світової війни, можуть вважатися «ревізіоністами», оскільки після 1938 р. ніхто, будь то демократ чи комуніст, не хотів повернення Першої Республіки. Ці реакції є значним ключем до розуміння чеської міжвоєнної демократії¹¹.

Американська дослідниця, історик А. Орзофф пояснює таку ситуацію тим, що «політики міжвоєнної ЧСР не змогли діяти в дусі ідеалів, що містилися в міфах власної самоідентифікації»¹².

«Хоча Чехословаччина уникнула революцій і переворотів, – зазначає дослідниця, – її політична структура містила недемократичні елементи з самого початку свого створення»¹³. «Я лише одна з багатьох істориків, – наголошує вона, – котрі вказали на те, що Масарик не респектував бар'єри, окреслені конституцією, навіть попри те, що сам міг впливати на формулювання конституції через посередництво таких людей, як Вацлав Боучек і Ян Гербен. Що стосується впливу на виборців за допомогою пропаганди, це пробує робити кожен політик. Різниця в тому, що Масарик був у цій справі надзвичайно успішним, принаймні на деякий час»¹⁴.

Найвпливовіше угруповання, що склалося навколо Бенеша і Масарика, так званий Град (цей термін став вживатись вже з початку 20-х років), також мало величезне значення. Саме поняття «Град» включало не тільки певні персоналії, але також ідеї і політичну практику. «Град» не був чітко структурованою організацією, а скоріше являв собою конгломерат політиків, впливових осіб, журналістів, юристів і літераторів, котрі проводили лінію Масарика і Бенеша в чехословацькому суспільстві. Його існування спиралося на високий авторитет в суспільстві Масарика. Найбільш близькі до «Граду» були соціалістичні партії, хоча його прихильники зустрічалися в різних політичних об'єднаннях, громадських організаціях і рухах¹⁵.

На думку П.Бугте, «Град» – це стійкий конгломерат політиків, державних службовців, бізнесменів, журналістів, інтелектуалів та інших впливових людей, прибічників президента, його філософії і світогляду і його політичної практики¹⁶.

Як зазначає А.Орзофф, політика «Граду» не здійснювалась парламентським шляхом, це й не була традиційна дипломатія. Про позапарламентську політику міжвоєнної ЧСР ми поки що знаємо доволі мало¹⁷.

Вирішальну і незалежну роль у чехословацькій міжвоєнній політиці відігравала канцелярія Президента Республіки. Вона швидко виросла до впливової установи та центру діяльності «Граду», координації і моніторингу преси та формування політичної культури. Мало міжвоєнних політиків ігнорувало виклик до «Граду». Побування соціал-демократів здійснились: канцелярія виконувала функцію паралельного уряду, який повністю перебував під контролем Масарика та Бенеша¹⁸.

Президент Т.Г.Масарик і його міністр закордонних справ Е.Бенеш мали в своєму розпорядженні значні фонди, які вони широко використовували для забезпечення свого впливу. Вони підтримували і контролювали низку щоденних газет і журналів в Чехословаччині і за кордоном, культурні та освітні спілки, видавництва тощо. Масарик і Бенеш також безпосередньо втручались у партійну політику, підтримуючи проградівських прихильників і фракції, безпосередньо купуючи прихильність або відданість окремих політиків чи цілих партій. Масарик не вагався збирати і публікувати компрометуючі матеріали

на політичних опонентів (включаючи медичні висновки) та її розвід-служба була страшним інструментом для забезпечення інтересів «Граду». Поза сумнівом, що Масарик і Бенеш особисто знехтували поширеною незначною корупцією у чеській політиці і громадянському житті, і Масарик щиро поширював високі стандарти порядності як обов'язкової умови для розвитку демократичного суспільства. Проте вони користувались цілою системою підкупу і шпигунства не для особистого збагачення, а на благо держави, з якою обидва лідери беззастережно ідентифікували свою власну позицію. Однак безперервне використання таких методів мало негативний вплив на політичну культуру¹⁹.

Т.Г.Масарик неодноразово вигравав свої битви з парламентом, бо конституція протягом міжвоєнного періоду переглядалась. Жоден лідер партії не мав достатньої влади, аби протистояти президенту. Перша Республіка була названа «президентською демократією». Масарик мав право призначати і звільняти міністрів, навіть прем'єр-міністра. Він мав право розпустити парламент. Він міг призначати великі групи державних службовців. Таким чином, у Першій Республіці конституційних стримувань і противаг було небагато і виконавчу владу було відносно легко підірвати. У Першій Республіці було більш олігархічних елементів, ніж демократичних, можливо, найбільш підходящим для неї був термін Уолтера Ліпимана «керована демократія»²⁰.

Якщо Масарик був національним лідером і «живим міфом», то «Град» виконував завдання його ідеологічного і політичного «прикриття»; недаремно на його представників – не на Масарика особисто – було випущено тільки отруйних стріл його ворогами. Разом з тим «Град» був неоднорідним організмом, називати його тільки структурою, що «обслуговує» президента, було б неправильно.

Ще в 1926 р. в інтерв'ю з К.Чапеком Масарик категорично проголосив: «Немає ніякої політики «Граду» в тому сенсі, щоб я чи якась група людей під моїм керівництвом займався якоюсь політикою поза конституцією і парламентом». Однак, наприклад, через п'ять років пізніше Масарик так само недвозначно заявив, що так званий «Град» є і в інтересах держави повинен займатись і в майбутньому назавжди захистом перед політичною малістю, фантастикою і корупцією.

Історик Зденек Карнік визначає «Град» як «спробу створення еліти еліт», тобто концентрації того кращого в інтелектуальних політичних колах Чехословаччини, що могло б стати на сторожі ідеологічного фундаменталізму республіки²¹.

Як зазначає російський дослідник А.Бобраков-Тимошкін, нам це визначення здається вірним (в підтримку Масарика виступали, звичайно, не тільки еліти, але і масові рухи – але їх не можна вважати «Градом» як таким, в тому числі і тому, що ідеологічно вони самі, можливо, цього не усвідомлюючи, стояли не вповні на тих позиціях, що їх кумир), оскільки за своєю природою «Град» був не тільки політичним, але й інтелектуальним центром, та інша його функція – від формування «повістки дня» до боротьби за громадську думку – була не менш важливою, ніж перша²².

Можна констатувати, що Т.Г.Масарик як політичний лідер і саме існування Чехословацької республіки як держави і як основоположної ідеї користувалися підтримкою переважної більшості чеського населення країни. Але вже в межах «словацької гілки чехословацької нації» фактично з перших років існування республіки з ряду питань, у тому числі принципового характеру, намітився розкол, котрий оформився в конфлікт словацьких «автономістів» (які відкидали «чехословакізм», «прогресизм» і все більшою мірою також демократію і зовнішньополітичну орієнтацію держави, тобто по суті всі чотири ідеологічні опори «проекту») зі словацькими «чехословакістами»²³.

З одного боку, як зазначає П.Бугге, ми повинні погодитися з Віктором С.Маматеєм, що «незважаючи на багато недоліків, Перша Республіка принесла політичну свободу і людську гідність не тільки для чехів і словаків» і що це була «терпляча європейська демократія на схід від Рейну» у міжвоєнні роки. Чехословаччина була також «відкритим і громадянським суспільством», і дуже важливо, що отримавши як спадок з Австрії, вона залишалася державою влади закону, визначаючи і захищаючи основні громадянські права його громадян, навіть допомагаючи біженцям із сусідніх диктаторських держав, включаючи нацистську Німеччину.

З іншого боку, ціна стабілізації цього суспільства була зазіханням на деякі основні демократичні принципи²⁴, зокрема, розвитку національних меншин.

Ще складнішим – аж до повного його заперечення – було ставлення до держави представників цих меншин. Однак і серед чехів існували досить впливові суспільно-політичні сили, які відкидали ті чи інші ідеї «проекту», в першу чергу праві націоналісти, радикальні католики і комуністи²⁵.

Від самого початку ці еліти усвідомлювали той факт, що чехословацька демократія не стала популярним видом правління в буквальному значенні цього слова. Парламент був позбавлений будь-якої влади чи незалежності як засобів впливу і контролю. Президент і партійні лідери поділяли недовіру до мас; політична філософія Масарика, зокрема, зберегла невідомий механізм створення політики для обраної еліти, в той час як саме по собі створення демократії мало б швидше бути соціальною та етичною нормою, ніж політичною ідеєю. В деяких випадках президент та партійні еліти навіть демонстрували свою готовність до використання недемократичних засобів впливу (порушення закону, підкуп, маніпулювання виборчим правом, заборона партій і т.п.), щоб забезпечити бажаний результат²⁶.

Підкреслимо, що в результаті проведених досліджень зарубіжні історики Петер Бугге, Андреа Орзофф та А.Бобраков-Тимошкін дійшли висновку: у масовій свідомості ідеологічні основи ЧСР, закладені Масариком, спрочувалися до прогресистсько-патріотичної парадигми, в котрій конкретна ідея Чехословаччини як національної держави в кінцевому рахунку перевершила «абстракції». Ця парадигма, в свою чергу, в комбінації з більш старим «чеським національним міфом» породжувала низку нових «першореспубліканських» міфів, основними із котрих були такі:

Міф про Визволителя. Частим визначенням Чехословаччини не тільки в чехословацькій, але і в зарубіжній пресі того часу було «Республіка Масарика». Поняття Масарик і його держава зливалися, більш того, багато за кордоном більше знали про Масарика, ніж про Чехословаччину. Масарик стояв на чолі республіки лівову частку відведеного їй історичного часу (понад 17 років), і лише в останній, найстрашніший рік, їй довелося обходитися без свого першого президента, який помер 14 вересня 1937 р.

«Міф про Масарика – Визволителя», котрий «орав твердою рукою і зорав для нас чеське щастя», як говорилося в одному дитячому віршику, почав складатися практично зразу ж після створення ЧСР і зміцнювався з кожним роком, проведеним президентом в його кріслі. Сам Масарик був скромний у побуті, до кінця життя залишався ворогом корупції і не був архітектором свого культу. Але цінність президентської посади – і себе на цій посаді – Масарик дуже добре розумів і не відмовлявся від почестей²⁷.

За свого життя і довгий час після нього Т.Г.Масарик був одним із найвидатніших і найвідоміших чехів у світовій історії. Він двічі був номінований Нобелівською премією. Для чехів він був втіленням високої моральності, космополітичної ерудиції і демократичного егалітаризму. До кінця 30-х років Масарик асоціювався з державою, яку він зумів створити²⁸.

Інтелектуальна і політична діяльність Т.Г.Масарика в часи Габсбурзької імперії і особливо його військова діяльність за кордоном за створення незалежної Чехословаччини, безумовно, зробила його переконливим кандидатом на місце універсального символу чеської історії. Але культ Масарика був переважно громадянським, а не релігійним, хоча його елементами була його екуменічна християнська віра. Основна мета формування культу Т.Г.Масарика полягала в тому, щоб створити емоційний зв'язок між громадянами примхливого нового чехословацького державного обшарування та їх новим президентом²⁹.

Створенню культу сприяв і той факт, що типологічно престарілий президент дуже нагадував... імператора Франца-Йосифа, який до кінця своїх днів зберіг повагу більшості жителів Чехії: австрійський імператор і некоронований чеський король також правив довго, також любив паради і верхову їзду, і, в кінці кінців, жив у палаці, як і Масарик, резиденцією котрого став королівський Празький Град³⁰. Імператор був завжди зображений у військовій формі, навіть якщо він перебував у себе вдома в імператорському палаці³¹.

У зовнішності глави Чехословацької республіки... було щось аристократичне: високий, стрункий, костистий старик з продовгуватим черепом і професорською борідкою, тип «скоріше нордичний, ніж слов'янський» (Еміль Людовік). У 65 років в Швейцарії він захопився верховою їздою і потім, коли йому було вже далеко за сімдесят, в сідлі приймав паради. У придуманій ним самим для себе напіввоєнній формі (легіонерський кашкет, але іншого кольору і з іншим околком, щось подібне до мундиру чи френча, галіфе, високі чоботи) чи в рединготі з білою крохмальною сорочкою і стоячим комірем він був і в старості красивим і елегантним³².

Помпезні воєнні паради на чолі з самим Масариком верхи на коні, ритуали в дні національних свят, поширення в пресі титулів – «президент Визволитель», «вождь поколінь», «демократичний Володар», навіть «кращий брат Христа» (так назвав Масарика журналіст Густав Ярош) і т.п. – проти всього цього президент не заперечував, як і проти прийняття до 80-річчя спеціального закону про його заслуги перед державою, не говорячи про пам'ятники в чеських містах і селах, використання свого імені для назв вулиць, наукових закладів, спортивних споруд і т.д.³³ Зображення президента використовували

на марках, монетах та його предметах побуту.

У Чеському політичному контексті культ Масарика продовжувався від культу чеського історика, «батька нації» Ф.Палацького та австрійського імператора Франца-Йосифа. Подібно до того, як зображеннями імператора були прикрашені будівлі державних установ і приватних будинків, скульптури Масарика з доброзичливим поглядом були виставлені у магазинах, будинках, школах та урядових будівлях. Військові частини, вулиці, площі, найбільший чеський лінкорн, державні установи, колісний пароплав на Влтаві були названі на його честь. Навіть університет у м.Брно був перейменований на університет ім.Масарика, багато шкіл, починаючи від початкових до вищих, носили його ім'я³⁴.

На масовому рівні культ Масарика підтримувався в численних брошурах для народного читання, які описували біографію вождя, ювілейних і тематичних збірників («Масарик і жінки», «Масарик і юнацтво...»), в котрих, власне, і створювався міф про безпомилкового, мудрого і безстрашного вождя, а найголовніше – у школі (портрети в класах, пісні, що розучувалися на уроках типу «Татусь старий наш, у тебе сиве волосся...»). Позначення «татусь» (чи «папаша») Масарик (tatíšek Masaryk), звичайне в шкільній практиці і взагалі в літературі для дітей та юнацтва, народилося в легіонерському середовищі з його специфічним бойовим фольклором (самі себе легіонери називали «братішками»), але «прижилося практично у всьому суспільстві»³⁵.

Завдяки культу Масарика чеське керівництво чехословацької держави і ймовірно ідеал демократії були символічно з'єднані. По суті «міф Масарика» був знаком чехословацької демократії і почасти далекий від неї. Міф було рішуче відхилено чехословацькою національною меншиною та деякими чехами, а надто католиками, національними демократами і комуністами, тоді як вплив культу Масарика був рівноцінним культу лідера в тоталітарних державах, підкріплений цензурою та покірними ЗМІ. Проте існування культу Масарика в міжвоєнний період не зробило державу менш демократичною³⁶.

«Міфологізований» Масарик був перш за все символом, який об'єднував людей всередині країни (включаючи і німців) і одним із кращих «торговельних брендів» ЧСР за кордоном. Цей символ міцно ув'язувався зі скороченими до слоганів його основними ідеями «демократії», «Табори – нашій програмі», необхідності «відавстріячнитись» і т.д. Більш глибокою інтерпретацією ідей Масарика мало хто турбувався³⁷.

Міф про легіонерів. Культурні іконографії Масарика були часто навмисно воєнізовані таким чином, щоб візуально була помітною його причетність до легіонерів. По суті, культ Масарика, принаймні частково, був взаємозв'язаний з корельованим культом легіонерів та їхнього хороброго національного війська під час великої війни³⁸. Міф про легіонерів наголошує, що Визволителю в боротьбі за народне щастя допомагали його «діти», національні герої – легіонери. Легенду про легіони не міг створити ніхто, крім них самих, і вона вийшла досить красномовною, попри відмінність точок зору в самому легіонерському таборі (із легіонів вийшли як комуністи, так і фашисти і патріоти-масариковці). Легіонерське минуле автоматично піднімало акції особи, її авторитет (генерал Сирови, бездарний політик, сприймався багатьма восени 1938 р. як потенційний спаситель вітчизни). В число легіонерських чеснот входили хоробрість, патріотизм, демократизм (легіонери пішли за Масариком, їх військо було влаштоване на демократичних началах, в генерали виходили ті, хто починав унтерами і молодшими офіцерами) і, нарешті, їх простота і «народність»³⁹.

Між тим, легіонери енергійно створювали і сприяли пропаганді їх власного культу, президент підтримував їх у своїх працях, під час публічних ритуалів, у романах, фільмах і в письмових пам'ятках, розроблених та створених легіонерами. Велику підтримку їм надавав Град⁴⁰. Легіонерська мужність допомогла Граду створити міф про «інтелектуальний чехословацький націоналізм». Щоб підняти свій авторитет, Град навмисне споріднився з легіонерською традицією. Легіонери-охоронці Граду в Празі були одягнені у форми російських, італійських і французьких легіонерських дивізій. Річниця перемоги під час битви за Зборів у 1917 р. святкувалася як перше державне свято Республіки.

Згідно з законом № 462, прийнятого Чехословацьким парламентом, легіонери отримали право займати державні посади в різних регіонах країни, районних адміністраціях. 10 тис. легіонерів зайняли важливі посади в службах Граду.

Міф про легіонерів широко розповсюджувався як патріотичний культ⁴¹. Міф підтримувався численними творами так званої «легіонерської художньої літератури» («Шлях революції» Ярослава Кратохвіла, «Легіонерська епопея» Рудольфа Медека, в рещті-решті і «Пригоди бравого солдата Швейка» Ярослава Гашека з неофіційним продовженням). Без сумніву, легіонери в своїй більшості були патріотами ЧСР і підтримували Масарика, однак з моральної точки зору далеко не всі із них відповідали тому героїчному образу, котрий створювався в міфі⁴².

Міф про звільнення. Одним із головних неофіційних «титулів» Т.Г.Масарика був «президент-Визволитель», із чого виходило, що він, як казковий герой, визволив націю. Якщо існує визволитель, то є її поневоловач, і роль останнього (вповні логічно) дісталася Австро-Угорщині, особисто Габсбургам і нарешті «німцям» (включаючи і німців чеських). З незалежністю Чеських земель сам собою «добудувався» чеський історичний міф, в котрому відтепер старі ідеї «пробудників» вигадливо перемішалися з думкою «міфоборця» Масарика.

У цій простій оптиці національна історія виглядала віднині просто і закінчено: гуманна і миролюбна, але здатна принагідно і дати здачі чеська нація була після битви на Білій горі поневолена Габсбургами і насильно включена до складу їхньої імперії. З 1620 р. по 1918 р. пройшло заокруглено триста років. «Чи страждали ви в цей час? – запитується в романі К.Чапека «Війна з саламандрами» саламандра, яка начиталася патріотичних книг чеського письменника-патріота, на що отримує хрестоматійну відповідь: «триста років ми страждали під ярмом жорстоких поневоловачів». «Ви повинні бути, напевно дуже горді своїми стражданнями», – констатує саламандра.

То в чому – сам «масариковець», але скептичний по ставленню до національних міфів – Чапек бачить об'єкт для іронії, більшість його сучасників сприймало досить серйозно, зрівняємо, наприклад, вірш поета і популярного політика Віктора Дика:

«Ми носили горе, ми носили лють на Білу гору довгі три століття / Але тепер з народу слав важкий камінь, і наші вбивці загинули назавжди!»

Створення держави в такій прагматичній природно сприймалося як реалізація зусиль багатьох поколінь визволитися від «трюхсотрічного рабства» в «тюрмі народів». Оратори і газети заходилися в красномовності на теми «ярма», «рабства», «епохи пітьми» і «визволення з приводу і без приводу»; Австрія і Габсбурги відверто демонізувалися. Суть визволення сприймалося переважно як триумф «своїх» у межах бінарної моделі «свій-чужий», що дозволяло політичним силам, у тому числі і супротивникам Масарика, використати ці почуття, змальовуючи чеських німців як представників тих, від кого нація визволилася в 1918 р. і з ким необхідно бути насторожі⁴³.

Міф про Рим. Деяко менш інтенсивно, однак часто в зв'язі з попереднім функціонував у суспільстві міф про католицьку церкву як споконвічного ворога чеського народу (який врешті спалив Яна Гуса), рушійної сили післяблогорської Контрреформації – «епохи пітьми» – і опори трону Габсбургів. У перші місяці після перевороту 18 жовтня церковні об'єкти і служителі культу піддавалися наказам «прогресистів», в тому числі і в Словаччині, де легіонери опоганили низку святинь до явного незадоволення місцевого населення; у Празі натовпом під керівництвом анархічного вождя Франти Зацера був зруйнований Маріанський стовп на Староміській площі, і тільки самовідданість політичних керівників завадила бунтівникам повалити у воду скульптури на Карловому мосту. З часом пристрасті уляглися, але націоналістично-антикатолицька ідеологія залишилася важливим фактором життя частини чехословацького суспільства, який заважав, наприклад, взаєморозумінню зі словаками⁴⁴.

Міф про «улюбленців Антанти». Успіхи Чехословащини на мирній конференції, а пізніше участь Е.Бенеша в роботі Ліги Націй і повага, з якою керівники багатьох країн ставилися до президента Масарика, породили міф про «чехословаків» як «улюбленців Антанти», «які користуються найбільшим захопленням народів у світі», будь-яке побажання котрого виконується великими державами – котрі взагалі почали війну з Німеччиною тільки для того, щоб допомогти чехам визволитися від «трюхсотлітнього рабства». Подібні наївні погляди підтримувалися офіційною пропагандою, яка намагалася не допустити і чуток про те, що міжнародно-політичні позиції ЧСР зовсім не такі міцні. З одного боку, отримуючи інформацію про події у великому світі, люди усвідомлювали важливість союзницьких відносин і міжнародного співробітництва; з іншого – подібний міф формував споживацьку психологію і вів до неможливості оцінити справжнє місце і роль республіки в Європі. Мюнхенські події стали для суспільства шоком в тому числі і тому, що багато вірили, що Франція ніколи не кине своєї «коханій дитини» в біді – але сама уява про «кохану дитину» ґрунтувалася більш на легенді, ніж на об'єктивній реальності. «Нам у школах і у всій пресі вдовбували в голову, що вся Європа, розкривши рот, чекає, що скаже Масарик і що зробить Бенеш. Як саме вона чекала, було показано в Мюнхені», – писав вже у 1980-ті роки один із католицьких літераторів Першої республіки Ладіслав Еглічка⁴⁵.

Міф про чехословаків. Нарешті, більша частина чехів, на нашу думку, сприйняла як належне доктрину «чехословакізму», інтерпретували її приблизно так: словаки – це такі собі «молодші брати чехів, тобто такі ж по суті чехи, тільки які розмовляють на спотвореній мові, менш розвинуті і інколи капризні, котрим необхідно допомогти і не дозволяти пустувати. Таке розуміння чехословакізму, яке не зачепило ні етнічної, ні політичної ідентичності чехів,

сприяло поглибленню непорозуміння між ними і словаками⁴⁶.

Чехи мали тенденцію сприймати демократію як свою національну власність, а себе як її батьків, її єдиних справжніх охоронців – відсторонюючи словаків і німців як «ненадійну опозицію» і на той час зрадників – і, таким чином, єдиних її справжніх спадкоємців і сьогодні⁴⁷. Ідеологи «чехословакізму» намагались, і причому успішно, переконати американських і французьких лідерів і деяких британських дипломатів у своїх європейських якостях – їхньому раціоналізмі, толерантності, ефективності і прихильності до демократичних норм⁴⁸.

Таким чином, у своїй сумі вищезазначені найбільш важливі політичні міфи міжвоєнної Чехословаччини стали складовими елементами ідеології національної держави невеликого народу. Звернення до національно-демократичних традицій чеського народу на рівні ідеологічного забезпечення суспільно-політичного життя Чехословацької республіки передбачало створення такого міфологічного інформаційного забезпечення, котре дозволило б чехословацькому суспільству побачити і переосмислити свій нинішній політичний стан через призму і в образах попереднього політичного демократичного досвіду.

Джерела та література

1. Шестов Н.И. Политический миф теперь и прежде / Под ред. проф. А.И.Демидова / Н.И. Шестов. – М. : ОЛМА – Пресс, 2005. – С. 139.
2. Bugge Peter Czech, democracy 1918 – 1938 – paragon or parody? // Bohemia Band 47 (2006/07). – S. 3 – 28.
3. Orzoff Andrea Battle for the Castle. The Myth of Czechoslovakia in Europe 1914 – 1948. Oxford University Press, New York, 2009. – 206 s.
4. Див.: Klimek Antonin. Voj o Hrad. 1. Hrad a Pětká. Unitropolitický vývoj, Československa 1918-1926 na půdorysu zápasu o prezidentské nástupnictví. – Praha : Pan Evropa, 1996; Klimek Antonin. Voj o Hrad. 2. Kdo po Masarykovi? Unitropolitický vývoj Československa 1926-1936 na půdorysu zápasu o prezidentské nástupnictví. – Praha: Pan Evropa, 1998.
5. Ducháček Milan. Voj o Hrad pohledem z Nového Mexika. Historička Andrea Orroffová o prvorepublikové propagandě // Dějiny a současnost. – 2010. – ročník XXXII. - № 6. – S. 8
6. Op. cit.
7. Orzoff Andrea. Op. cit. –S. 57
8. Bugge Peter. Op. cit. – S. 4-5.
9. Op. cit. – S. 5.
10. Op. cit. – S. 5-6.
11. Op. cit. – S. 6-7.
12. Див.: Ducháček Milan. «O mimoparlamentní politice meziválečné ČSR zatím víme dost málo» Rozhovor s historičkou Andreou Orroffovou o Československé propagandě a politických mýtech první republiky // Dějiny a současnost. – 2010. – ročník XXXII. - № 6. – S. 19.
13. Orzoff Andrea. Op. cit. – S. 62.
14. Ducháček Milan. Op. cit. – S.20.
15. Чехия и Словакия в XX веке : очерки истории: в 2 кн. [отв. ред. В.В. Марьите]; Институт славяноведения. – М. : Наука, 2005. – С. 119-120.
16. Bugge Peter. Op. cit. – S.18.
17. Ducháček Milan. Op. cit. – S.18.
18. Orzoff Andrea. Op. cit. – S. 69.
19. Bugge Peter. Op. cit. – S. 19-20.
20. Orzoff Andrea. Op. cit. – S. 59.
21. Бобраков-Тимошкин А. Проект «Чехословакия» : конфликт идеологий в Первой Чехословацкой республике (1918-1938) – М. : Новое литературное обозрение, 2008. – С. 107.
22. Там само.
23. Там само. – С. 67.
24. Bugge Peter. Op. cit. – S. 25.
25. Бобраков-Тимошкин А. Вказана праця. – С. 107.
26. Bugge Peter. Op. cit. – S. 25-26.
27. Бобраков-Тимошкин А. Вказана праця. – С. 69.
28. Orzoff Andrea. Op. cit. – S. 119.
29. Op. cit. – S. 121.
30. Бобраков-Тимошкин А. Вказана праця. – С.70.
31. Orzoff Andrea. Op. cit.
32. Малевич О.М. Томаш Гаррик Масарик / О.М. Малевич // Вопросы истории. – 2004. - №11. – С. 77.
33. Бобраков-Тимошкин А. Вказана праця. – С. 69.
34. Orzoff Andrea. Op. cit. – S. 122-123.
35. Бобраков-Тимошкин А. Вказана праця. – С. 70.
36. Orzoff Andrea. Op. cit. – S. 126-131.
37. Бобраков-Тимошкин А. Вказана праця. – С. 70.
38. Orzoff Andrea. Op. cit. – S. 128.
39. Бобраков-Тимошкин А. Вказана праця. – С. 72-73.
40. Orzoff Andrea. Op. cit. – S. 129.
41. Op. cit. – S. 84-85.
42. Бобраков-Тимошкин А. Вказана праця. – С. 73.
43. Там само. – С. 70-72.
44. Там само. – С. 72.
45. Там само. – С. 73-74.
46. Там само. – С. 74.
47. Bugge Peter. Op. cit. – S. 4.
48. Orzoff Andrea. Op. cit. – S. 9.

УДК 94(498)

Соловйов Віталій

ОСТАННІЙ ПЕРІОД ІСНУВАННЯ РУМУНСЬКОГО ФРОНТУ: НАЦІОНАЛІЗАЦІЯ, ДЕМОБІЛІЗАЦІЯ ТА ЛІКВІДАЦІЯ

Розглянуто причини та хід націоналізації військових формувань, особливості проведення демобілізації та ліквідації частин і установ фронту в період з січня по липень 1918 р.

Ключові слова: Румунський фронт, націоналізація, демобілізація, більшовики, солдати, комітети.

Рассмотрено причины и ход национализации военных формирований, и особенности проведения демобилизации и ликвидации частей и управлений фронта в период с января по июнь 1918 г.

Ключевые слова: Румынский фронт, национализация, демобилизация, большевики, солдаты, комитеты.

It is considered cause and motion of nationalization of the soldiery forming, and features of realization of demobilization and liquidation of parts and managements of front in a period from January for June, 1918.

Key words: Romanian front, nationalization, demobilization, bolshevists, soldiers, committees.

Не дивлячись на те, що на сьогоднішній день нараховуються досить значна кількість наукових праць з історії Першої світової війни які охоплюють

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Федоришин Микола ПЕРЕСОПНИЦЬКИЙ РУКОПИС НА ШЛЯХУ ДО ІВАНА МАЗЕПИ	3
Самчук Роман ПЕРЕСОПНИЦЬКЕ ЄВАНГЕЛІЄ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ XVI ст.	4
Чекурков Василь ГОНЧАРНІ КЛЕЙМА НА ПОСУДІ ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ДОБИ	6
Петраускас Римвидас МЕЖДУ ВІЛЬНЮСОМ И КИЕВОМ: ЛИТОВСКИЕ ВЕЛЬМОЖИ ВО ГЛАВЕ КИЕВСКОГО ВОЕВОДСТВА В XV–НАЧАЛЕ XVI вв.	9
Блануца Андрій МАЄТКОВІ СТАТКИ УКРАЇНСЬКОГО КНЯЗЯ XVI СТ. ЗА ДАНИМИ ІНВЕНТАРЯ 1558 РОКУ	10
Степанов Дмитрій «ОБЩЕРУССКОЕ» И АВТОНОМИСТСКОЕ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОТОНАЦИОНАЛЬНОГО САМОСОЗНАНИЯ УКРАИНСКОЙ ЭЛИТЫ В СЕРЕДИНЕ – ТРЕТЬЕЙ ЧЕТВЕРТИ XVII в.	12
Васильєва Ольга ГОСПОДАРИ БАТУРИНСЬКОГО ЗАМКУ ТА ГЕТЬМАНСЬКОГО ДВОРУ 1 (1687-1734 pp.)	17
Засипко Мар'яна СОЦІАЛЬНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СЕЛЯНСЬКОГО СТАНУ ЗА ПРАВЛІННЯ Д. АПОСТОЛА	21
Синяк Іван КОМПЕТЕНЦІЯ ВІЙСЬКОВОЇ КАНЦЕЛЯРІЇ ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО В ПЕРІОД НОВОЇ СІЧІ	23
Лещенко Альона ЗНАЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФРАНЦУЗЬКОЇ АРИСТОКРАТІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПІВНІЧНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я (кн. XVIII – поч. XIX ст.)	25
Кізлова Антоніна МОЩІ СВ. СЦМЧ. МАКАРІЯ У ДУХОВНОМУ ЖИТТІ КИЯН (КІНЕЦЬ XVIII – ПОЧАТОК XX ст.)	28
Шеретюк Руслана АНТИКАТОЛИЦЬКИЙ ВЕКТОР ЕТНОКОНФЕСІЙНОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЙСЬКОГО САМОДЕРЖАВСТВА НА ТЕРЕНАХ ПРАВОБЕРЕЖЖЯ 30-х pp. XIX ст.	30
Щербак Надія, Щербак Ніна ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНЗУРИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст. В УКРАЇНСЬКИХ ГУБЕРНІЯХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ	32
Казначєєва Людмила СУСПІЛЬНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ 1861 р. – ПОЧАТКУ XX ст. ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ДВОРЯНСТВА	35
Івчик Наталія ПОВСТАННЯ 1863–1864 pp. ТА ЗАХОДИ ВЛАДИ, СПРЯМОВАНІ НА ПОСЛАБЛЕННЯ ПОЛЬСЬКОГО ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ НА ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ	39
Постольник Ігор ОБРАЗ ПАНСЬКОЇ ВЛАДИ В СВІТОГЛЯДІ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛЯНИНА (ЗА ЕТНОГРАФІЧНИМИ МАТЕРІАЛАМИ 1860-Х-1870 pp.)	41
Прищепа Олена КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІ ЗАХОДИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА МІСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XX ст.)	44
Ленченко Федір ЗАРОДЖЕННЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ КИЇВСЬКОГО ТОВАРИСТВА СПОЖИВАЧІВ (1868-1873 pp.)	46
Шмид Олександр РОЛЬ ПІДДАНСТВА В КОЛОНІЗАЦІЙНОМУ РУСІ НІМЦІВ ТА ЧЕХІВ НА ВОЛИНІ ПОРЕФОРМЕННОГО ПЕРІОДУ	48
Безлуцька Олена ЕПІДЕМІЇ У НОВОРОСІЙСЬКОМУ КРАЇ НАПРИКІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ ТА БОРОТЬБА З НИМИ	50

Потапенко Максим НАЦІОНАЛЬНЕ САМОВРЯДУВАННЯ У ПОЛЕМІЦІ ПОЛЬСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ СИЛ НАДДНІПРЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ В 1917 РОЦІ	52
Скальський Віталій МОЛДОВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ГРОМАДА В УКРАЇНІ ПЕРІОДУ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ (1917-1918 рр.)	55
Щербак Надія ІВАН ОГІЄНКО І БОРТЬБА ЗА ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1917-1920 рр.)	57
Кукса Алексадр БЕЛОРУССКО-УКРАИНСКИЕ ОТНОШЕНИЯ ПЕРИОДА УКРАИНСКОЙ ДИРЕКТОРИИ (ДЕКАБРЬ 1918-1919 гг.)	59
Кузьмин Роман РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА ГАЛИЦЬКОЇ НАДЗВИЧАЙНОЇ КОМІСІЇ (СЕРПЕНЬ-ВЕРЕСЕНЬ 1920 р.)	61
Сезін Сергій КОНЦЕНТРАЦІЙНІ ТАБОРИ КРЕМЕНЧУЦЬКОЇ ГУБЕРНІЇ В 1920-1922 РОКАХ. ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПОЛТАВСЬКОГО ОБЛАСНОГО АРХІВУ	65
Іценко Олександр ФЕНОМЕН «ОБНОВЛЕНСТВА» В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВОСЛАВ'І 20-х рр. ХХ ст.	68
Синяк Степан ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЬСЬКИХ ПАРАМІЛІТАРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ВОЛИНСЬКОГО ВОЄВОДСТВА У 1921-1939 рр. (НА ПРИКЛАДІ СОЮЗУ ОСАДНИКІВ)	70
Лазуренко Валентин ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОГО КЕРІВНИЦТВА ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В РОКИ НЕПУ ЗАМОЖНОГО СЕЛЯНСТВА УКРАЇНИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ТЕХНІКОЮ ТА ЗНАРЯДДАМИ ПРАЦІ	73
Бернацький Віктор АНТИРАДЯНСЬКІ НАСТРОЇ НАСЕЛЕННЯ ВОЛИНО-ЖИТОМИРСЬКОГО РЕГІОНУ У РЕЛІГІЙНИХ ВИЯВАХ 1930-х рр.	76
Галай Микола УКРАЇНСЬКЕ СЕРЕДНЄ ШКІЛЬНИЦТВО У 1932 – 1939 РОКАХ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ	78
Гуменюк Оксана ЗМІНИ У ПОБУТІ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ (ВЕРЕСЕНЬ 1939- ЧЕРВЕНЬ 1941 рр.)	81
Карпуніна Тетяна ЗАХІДНІ ЗЕМЛІ УКРАЇНИ У ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ ПЛАНАХ НІМЕЧЧИНИ ТА СРСР НАПЕРЕДОДНІ ТА НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	83
Фанигін Юрій ДО ПИТАННЯ ПРО АРХЕОЛОГІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ О.В. БОДЯНСЬКОГО В 1941 - 1943 рр.	86
Заболотна Тетяна НАСТРОЇ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ТА ЙОГО СТАВЛЕННЯ ДО ОКУПАЦІЙНОЇ ВЛАДИ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ КИЄВА)	88
Білоус Олександр БОЙОВІ ЛИСТКИ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦЗАГОНУ НКДБ СРСР «ПЕРЕМОЖЦІ»	91
Рендюк Теофіл ЩОДО РУМУНСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ У 1941-1944 РОКАХ	93
Пилипович Тарас УЧАСТЬ УКРАЇНЦІВ У СКЛАДІ АРМІЇ ГЕНЕРАЛА АНДЕРСА (2-ГО ПОЛЬСЬКОГО КОРПУСУ) В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	97
Абрамчук Катерина ВИКОРИСТАННЯ ПРЕСИ У ПРОВЕДЕННІ ОКУПАЦІЙНОЇ ВЕРБУВАЛЬНОЇ ПРОПАГАНДИ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ ВОЛИНИ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (НА МАТЕРІАЛАХ ГАЗЕТИ «DEUTSCHE UKRAINE-ZEITUNG»)	99
Самборський Євгеній СПІВПРАЦЯ ПОЛЯКІВ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ З РАДЯНСЬКИМИ КАРАЛЬНО-РЕПРЕСИВНИМИ ОРГАНАМИ (1944–1946 рр.)	102
Капітан Лариса ІДЕОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ЛІКВІДАЦІЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В ЗАКАРПАТТІ (ПОВОСННИЙ ПЕРІОД)	105

Бойко Вікторія АТОМНЕ ПИТАННЯ ТА ПИТАННЯ РОЗЗБРОЄННЯ В ООН: УЧАСТЬ УРСР	109
Ларькіна Людмила ФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ПІДґРУНТЯ ПО КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КУЛЬТУ У 60-ті рр. ХХ СТОЛІТТЯ	111
Юрій Шугайло НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ В УРСР У ДОБУ «ХРУЦОВСЬКОЇ ВІДЛИГИ»	113
Конопка Володимир ОБЖИНКОВИЙ ВІНОК НА ТЕРЕНАХ ВОЛИНИ ТА ПОДІЛЛЯ: СПЕЦИФІКА ПОБУТУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ (НА МАТЕРІАЛАХ ПОЛЬОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 2007-2011 рр.)	115
Кузьмич Микола ЛЕГКА ТА ХАРЧОВА ПРОМИСЛОВІСТЬ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ У 1950-х – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 1960-х рр.	118
Середюк Марія МУЗИЧНЕ І ФЕСТИВАЛЬНЕ ЖИТТЯ ПОЛЬСЬКОЇ МЕНШИНИ В УКРАЇНІ У 1991-2009 рр.	120
Нижня Ольга ПРОБЛЕМИ МІЖКОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВОСЛАВ'І ТА ПОШУК ШЛЯХІВ ЇХ ПОДОЛАННЯ	123
Кузьбіда Малгожата ДЕМОКРАТІЯ ПО-УКРАЇНСЬКИ. БОРОТЬБА ЗА СВОБОДУ ЗМІ ЯК ЯСКРАВЕ ПІДТВЕРДЖЕННЯ НЕГАТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА УКРАЇНІ	125
Ващенко Олена СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ У АМЕРИКАНСЬКІЙ ПРОЕКЦІЇ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ	127
Фурса Алла УКРАЇНА – ГРУЗІЯ: ПОЛІТИЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СПІВРОБІТНИЦТВА (КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ ст.)	131
Круглик Катерина ДИНАМІКА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПРАВОСЛАВ'Я УКРАЇНИ В КОМПІЛЯТИВНОМУ ПОРІВНЯЛЬНОМУ ЗРІЗІ	134
Давидчук Сергій УКРАЇНО-ІЗРАЇЛЬСЬКІ ГУМАНІТАРНІ ЗВ'ЯЗКИ (2006-2011 рр.)	136
Безкоровайна Ольга ПРОБЛЕМА ОСОБИСТІСНОГО САМОТВЕРДЖЕННЯ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ПАРАДИГМИ	138
Сойчук Руслана РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ НАЦІЇ ТА НАЦІОНАЛІЗМУ	141
РОЗДІЛ II. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ В СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	
Cernenchi Eugen A MOLDAVIAN DIPLOMAT FROM THE XVI-TH CENTURY – NICOLAE BURLĂ	145
Gizicki Wojciech SECURITY - A BASIC HUMAN NEED	145
Дудко Владислав СОЦІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ РЕГУЛЯРНИХ ВІЙСЬК AUXILIA ТА ЇХ СПРИЙНЯТТЯ У РИМСЬКОМУ ВІЙСЬКУ ЗА ЧАСІВ ПРИНЦИПАТУ (31 р. до н. е.–284 р. н. е.)	147
Лысенко Владислав К ИСТОРИИ КУЗНЕЧНОЙ СВАРКИ	149
Уваров Игорь ОСОБЕННОСТИ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ ЯГЕЛЛОНОВ В ОТНОШЕНИЯХ С КРЫМСКИМ ХАНСТВОМ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XV – НАЧАЛЕ XVI вв.	152
Троян Сергій ПІВДЕННОНІМЕЦЬКЕ КУПЕЦТВО В ЛАТИНСЬКІЙ АМЕРИЦІ: КОЛОНІЗАЦІЯ І ПІДПРИЄМНИЦТВО У XVI ст.	154
Лучанін Сергій РОЛЬ ПОСТАТІ РОСІЙСЬКОГО ЦАРЯ ПЕТРА I У ФОРМУВАННІ ДУХУ МОСКОВІЇ НА ПОЧАТКУ ХVIII СТОЛІТТЯ	157
Дорофеев Денис АНТИАМЕРИКАНИЗМ ВО ФРАНЦИИ: ИСТОРИЯ И СОСТОЯНИЕ	158

Трофімук Тетяна РЕКРУТСЬКІ НАБОРИ ЄВРЕЇВ У БАТАЛЬЙОНИ ВІЙСЬКОВИХ КАНТОНІСТІВ У РОСІЙСЬКІЙ АРМІЇ ХІХ СТ.: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ	162
Тарасюта Катерина ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОВІДНОСИН КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ТА ФРАНЦУЗЬКОЇ ВЛАДИ В ІСПАНІЇ У 1808–1814 РР.	165
Василюк Анастасія ВІД «СОКОЛА» ДО «ПІОНЕРА»	167
Варжель Надія ІНТЕЛІГЕНЦІЯ ЯК СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ФЕНОМЕН РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ	170
Біла Олена ПОЛІТИКА КОЛОНІЗАЦІЇ НІМЕЦЬКОЇ ІМПЕРІЇ НА ПОЛЬСЬКИХ ЗЕМЛЯХ: ЗЕМЕЛЬНЕ ПИТАННЯ (1894-1914 рр.)	171
Венгер Наталія НІМЕЦЬКЕ ПИТАННЯ В СВІТОГЛЯДІ ТА ПОЛІТИЦІ П. А. СТОЛИПІНА: АПРОБАЦІЯ ВЛАДОЮ	173
Постоловський Руслан ПОЛІТИЧНІ МІФИ ПЕРШОЇ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ АМЕРИКАНСЬКОГО ІСТОРИКА АНДРЕА ОРЗОФФ, ДАТСЬКОГО ІСТОРИКА ПЕТЕРА БУГТЕ ТА РОСІЙСЬКОГО ІСТОРИКА ОЛЕКСАНДРА БОБРАКОВА-ТИМОШКІНА	180
Соловйов Віталій ОСТАННІЙ ПЕРІОД ІСНУВАННЯ РУМУНСЬКОГО ФРОНТУ: НАЦІОНАЛІЗАЦІЯ, ДЕМОБІЛІЗАЦІЯ ТА ЛІКВІДАЦІЯ	184
Івашко Юлія ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В БІЛОРУСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (ГРУДЕНЬ 1918 – СІЧЕНЬ 1919 рр.)	187
Сидорик Надія ЄВАНГЕЛІСТСЬКА ЦЕРКВА ТА ЇЇ МІСЦЕ У ЖИТТІ НІМЦІВ ПОЛЬЩІ (1919 – 1939 рр.)	190
Чорненький Роман ПОВСЯКДЕННА ВИРОБНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЯКІВ СТАНИСЛАВОВА У 1921-1939 рр.	192
Венгер Альберт ВИСВІТЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ КУЛЬТУРИ ІІ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ НА «СХІДНИХ КРЕСАХ» В МАТЕРІАЛАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ	195
Іванченко Оксана РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЇ ХОРВАТСЬКОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ УСТАШІВ (1929 – 1941 рр.)	197
Мигун Дмитрій ПОПЫТКИ СССР СОЗДАТЬ «СИСТЕМУ КОЛЛЕКТИВНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ» В ЕВРОПЕ И ОТНОШЕНИЯ С ГЕРМАНИЕЙ	198
Сай Галина ОСОБЛИВОСТІ ПОЛЬСЬКО-ЄВРЕЙСЬКИХ ВЗАЄМИН У ДРУГІЙ РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ НАПЕРЕДОДНІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	200
Матлай Любава ПЕРЕХІД ВІД МІЖНАРОДНОЇ ІЗОЛЯЦІЇ ДО АКТИВНОЇ УЧАСТІ ІСПАНІЇ У РЕГІОНАЛЬНІЙ ТА СВІТОВІЙ ПОЛІТИЦІ ЗА ПЕРШИХ ПІСЛЯФРАНКІСТСЬКИХ УРЯДІВ (1976-1982 рр.)	203
Клочак Олег ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ПАПИ ІВАНА ПАВЛА ІІ ТА ЙОГО РОЛЬ У ЗЛАМІ КОМУНІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ У ЦЕНТРАЛЬНІЙ ТА СХІДНІЙ ЄВРОПІ	206
Санжаревський Олег ВСТАНОВЛЕННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ РЕСПУБЛІКОЮ БІЛОРУСЬ ТА РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ: ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ	208
Мартинчук Інна ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕРШОГО ПРЕЗИДЕНТА СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ М. КОВАЧА	210
Білянський Олег СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТСТВА В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА (ГРУДЕНЬ 1995 Р. – ЖОВТЕНЬ 2000 Р.): КОНСТИТУЦІЙНИЙ, ПОЛІТИЧНИЙ ТА СУСПІЛЬНИЙ АСПЕКТИ	212
Горобець Ігор РИНОК ЗБРОЇ ІСЛАМСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ІРАН	215
Гайдукевич Анастасія РОЛЬ І МІСЦЕ СТЕРЕОТИПІВ У СУЧАСНИХ РОСІЙСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИНАХ	217

Соловей Петро НАПРУЖЕНА СИТУАЦІЯ В АФГАНІСТАНІ ЯК ЧИННИК МІЖНАРОДНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	220
Киридон Алла КОСМОПОЛІТИЧНИЙ ПРОЕКТ У.БЕКА І КОНСТРУЮВАННЯ «НОВОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ» В ЄВРОПІ	222
РОЗДІЛ III. ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО	
Прищепя Богдан ПОГОРИНСЬКІ МІСТА В ЕПОХУ КИЇВСЬКОЇ РУСИ	226
Герасименко Олександр МІЖЕТНІЧНІ ПРОЦЕСИ У МІСТАХ ВОЛИНИ XVI – XVIII СТОЛІТЬ	228
Тимочко Ірина ПРОВІДНІ ПЕРЕДУМОВИ ПРОСВІТНИЦЬКО-ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВОСЛАВНИХ БРАТСТВ ВОЛИНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ)	231
Цецик Ярослав ВИБОРИ ДО I ТА II ДЕРЖАВНИХ ДУМ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ В ОСТРОЗЬКОМУ ПОВІТІ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ	233
Переходько Наталія ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРЕЙСЬКИХ МЕДИЧНИХ ОСЕРЕДКІВ У РІВНОМУ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1921–1939 рр.)	235
Михальчук Роман РЕЄСТРАЦІЯ ТА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЄВРЕЇВ РІВНЕНЩИНИ ЯК ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП У ВИРІШЕННІ «ЄВРЕЙСЬКОГО ПИТАННЯ»	237
Кравчук Дмитро МЕМУАРИ ЯК ДЖЕРЕЛО ДЛЯ ВИВЧЕННЯ РАДЯНСЬКОГО ПАРТИЗАНСЬКОГО РУХУ НА РІВНЕНЩИНІ У 1941-1944 рр.	241
Булига Ірина ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ХРИСТІЯНСЬКИХ КОНФЕСІЯХ ВОЛИНИ ПІД ВПЛИВОМ РЕЛІГІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦИСТСЬКОЇ ВЛАДИ	244
Доброчинська Валентина ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА «ЖІНОЧА СЛУЖБА УКРАЇНІ» НА ВОЛИНІ У ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	246
Мухаровська Анна ЛЮДСЬКІ ВТРАТИ М. РІВНОГО У ВЕЛИКІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ВІЙНІ	249
Павлюк Олена РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА СОВЕТСЬКОЇ ВЛАДИ НА ТЕРИТОРІЇ РІВНЕНЩИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 40-Х ПОЧАТКУ 50-Х РР. XX СТ.	252
Ісічук Тетяна ВПЛИВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ НА КОНФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК РІВНЕНЩИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 40 – ПОЧАТКУ 60-Х РР. XX СТ.	254
Чура Василь РІВНЕНСЬКИЙ ОБКОМ КПУ В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ НАПРИКІНЦІ 80-Х РР. XX СТ.	257
Біляковський Петро ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ЗАСУХИ В НАРОДНИХ УЯВЛЕННЯХ ВОЛИНЯН (НА МАТЕРІАЛАХ ПОЛЬОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 2005-2008 рр.)	259
РОЗДІЛ IV. ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО, ІСТОРИОГРАФІЯ ТА СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ	
Вашук Дмитро МІСТО РІВНЕ У ДОКУМЕНТАХ ЛИТОВСЬКОЇ МЕТРИКИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ 29-Ї КНИГИ ЗАПИСІВ)	262
Безпалько Владислав ШЛЯХЕТСЬКИЙ МАЄТОК НА ВОЛИНІ ОСТАННЬОЇ ЧВЕРТІ XVI СТ. У СВІТЛІ ФІСКАЛЬНО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ	265
Гончар Ольга НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОМУ ПЕРЕХРЕСТІ (МИКОЛА КОСТОМАРОВ ТА МАРКО КРОПИВНИЦЬКИЙ)	266

Березовський Олег УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ПАРТІЯ В ДОРАДЯНСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІІ	268
Сова Андрій ПЕЧАТКИ ПЛАСТОВИХ КУРЕНІВ НА ВОЛИНІ У 1920-х рр.	270
Долганов Петро УКРАЇНСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД: ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ	273
Постельжук Олександр КОНЦЕПТ УГОДОВСТВА У ПРАЦЯХ СУЧАСНИКІВ МІЖВОЄННОЇ ДОБИ	278
Багрій Тетяна СУЧАСНА ЧЕСЬКА ІСТОРИЧНА НАУКА ПРО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ МІЖВОЄННОЇ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ (1918 – 1938 рр.).	281
Дебенко Василь, Кобильник Роман АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ВІДНОСИН ХХ СТОЛІТТЯ В СУЧАСНІЙ РОСІЙСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІІ	284
Бунечко Сергій НАЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПОЛЬЩІ 1918–1939: ЗАХІДНА ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ	286
Рябчикова Фаїна ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МУЗЕЙНИХ ЗАКЛАДІВ У НАУКОВОМУ ДОРОБКУ В. КРАВЧЕНКА (1920–1931 рр.)	289
Ладига Олександр СУЧАСНА ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ УЧАСТІ СЛОВАЦЬКИХ ВІЙСЬК У БОЯХ НА СХІДНОМУ ФРОНТІ (1941 – 1944 рр.)	292
Нечипорук Олена О. М. АПАНОВИЧ: «БЕРЕГІНЯ КОЗАЦЬКОЇ СЛАВИ»	294
Jusupović Adrian AUTORYTET W TEKŚCIE HISTORYCZNYM	296
Науменко Мирослава УКРАЇНСЬКО-АЗЕРБАЙДЖАНСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ПЕРІОД НЕЗАЛЕЖНОСТІ (СТУПІНЬ НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМИ)	298
Осаволюк Юлія СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ГРУШЕВСЬКІАНА (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)	301
Циганчук Анатолій, Циганчук Ксенія ПРО ІСТОРИЧНУ СВІДОМІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	304
Полович Олег ІСТОРІЯ ПОВСЯКДЕННОСТІ ЯК ПРОГРЕСИВНИЙ НАПРЯМ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ	306
Білявцева Ольга УКРАЇНСЬКЕ ПРАВОСЛАВ'Я ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	308
Грипич Світлана СПІВПРАЦЯ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ (РІВНЕНСЬКА ФІЛІЯ) ІЗ НАУКОВОЮ БІБЛІОТЕКОЮ РДГУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПЕРШОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ЛІТНЬОЇ ШКОЛИ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА	311
Троян Сергій НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ У МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИНАХ : СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ІСТОРИЧНА ВІЗІЯ	313
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	314
ЗМІСТ	317

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Наукові записки РДГУ

Випуск 22

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **В.М. Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **В. Б. Самсонюк, В. Ю. Кравчук**

Обкладинка – **Г. В. Волохов**

Підписано до друку 25.11.2011 р. Папір офсетний. Гарнітура Arial Narrow.
Наклад 300. Обліково-видавничих аркушів 31,7. Замовлення №108/1

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
ПП Самборський І.О.
33028, м. Рівне, вул. Толстого, 3, тел. (0362) 22-41-20

А–43 **Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії:** Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. – Рівне: РДГУ, 2011. – 324 с.

ББК 63.3(4Укр)
УДК 94(477)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2011